

Stulecie

Rok 2019 to rok licznych jubileuszy. Po odzyskaniu niepodległości w listopadzie 1918 r. już wkrótce zaczęły powstawać liczne instytucje, że wspomnimy choćby inspekcję pracy powołaną dekretem z 3 stycznia 1919 r. Powstał szereg wyższych uczelni, m.in. 7 maja 1919 r. rozpoczęła działalność Wszechnica Piastowska w Poznaniu, nosząca od 10 kwietnia 1920 r. nazwę Uniwersytet Poznański, a od 24 grudnia 1955 r. – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.

TEKST:

dr Aleksander Stukowski

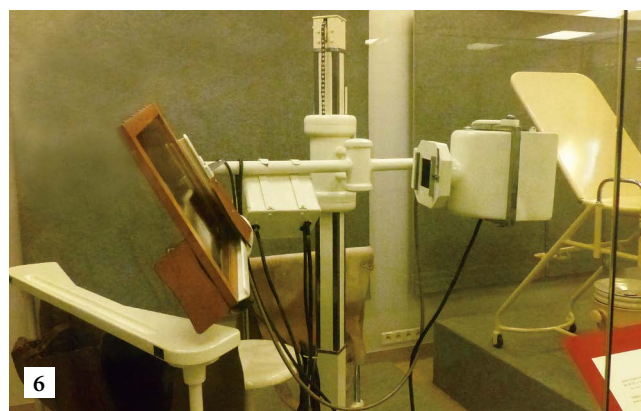
stały współpracownik redakcji

Uczelnię tę powołano do życia dekretem Komisarjatu Naczelnej Rady Ludowej; inicjatorem jej powstania, współzałożycielem i pierwszym rektorem był prof. Heliodor Święcicki – lekarz o specjalności ginekolog-położnik. W 2010 r. uczczono go pomnikiem w formie ławeczki, stojącej przed budynkiem Collegium Minus – siedzibą rektoratu uniwersytetu. Widzimy ją na ilustracji powyżej. Uniwersytet liczył początkowo cztery wydziały: prawno-ekonomiczny, rolniczo-leśny, lekarski i filozoficzny (przekształcony w 1925 r. w wydział

matematyczno-przyrodniczy i wydział humanistyczny). Na przestrzeni lat struktura uniwersytetu ulegała licznym reorganizacjom. Najważniejszej dokonano w 1950 r. – z uniwersytetu wydzielono trzy niezależne uczelnie, m.in. z wydziału lekarskiego powstała Akademia Medyczna (od 2007 r. Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu). Istnieje zatem ciągłość nauczania medycyny, a także farmacji, na poziomie akademickim od 1919 r. (wydział lekarski Uniwersytetu Poznańskiego; jego pierwszym dziekanem był prof. Adam Wrzosek) do dnia dzisiejszego (Uniwersytet Medyczny). Obchodzimy więc w bieżącym roku stulecie tej działalności.

Z tej okazji Muzeum Uniwersytetu Medycznego zorganizowało wystawę jubileuszową zatytułowaną „W setną rocznicę powstania medycyny i farmacji uniwersyteckiej w Poznaniu”. Zaprezentowano liczne fotografie, dokumenty i plansze ilustrujące tę działalność, a także zabytkowe narzędzia, urządzenia i aparaturę. Nasz cykl dotyczy zabytków techniki, zatem zaprezentujemy kilka przykładów zabytków poznańskiej medycyny.

Il. 1 przedstawia kilka autentycznych instrumentów należących niegdyś do wspomnianego powyżej prof. Heliodora Święcickiego. Widzimy tu haki Levreta, kefalotryb Scanzoniego, perforator Leissinga i perforator Payota. Wszystkie te narzędzia służyły do usuwania martwych płodów. Na il. 2 widzimy – na pierwszym planie – oryginalny stetoskop¹ położniczy prof. Święcickiego, a na il. 3 – kopię skonstruowanego w 1889 r. przez prof. Święcickiego przenośnego aparatu do wziewnego znieczulania rodzących kobiet. Środkiem znieczulającym była mieszanina podtlenku azotu i tlenu.

Patronem Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu jest Karol Marcinkowski. Był to działający w pierwszej poł. XIX w. znany poznański lekarz i społecznik². Zachowało się po nim kilka oryginalnych narzędzi: il. 4 przedstawia po lewej – zestaw chirurgiczny, po prawej fragment drewnianego mikroskopu. Na il. 5 widzimy należącą do Marcinkowskiego piłę amputacyjną.

Il. 6 przedstawia aparat rentgenowski prod. Siemens z lat 30. XX w. Aparat nie wykonywał zdjęć – był przeznaczony do bezpośredniego oglądania obrazu na ekranie. Pacjent stał pomiędzy lampą a ekranem, radiolog siedział z lewej strony za ekranem. Chronił go przed promieniowaniem rtg fartuch z gumy tzw. ołowianej, a dodatkowo od dołu – mobilna osłona zwana katedrą.

Aparat widoczny na il. 7 to polilaryngoskop z 1927 r. prod. firmy Brunnings-Zeiss. Służył do badania czynności krtani. Dzięki zainstalowanym lunetom obraz mogło oglądać kilka osób jednocześnie.

Na il. 8 mamy mikroskop elektronowy JEM 7A produkcji japońskiej. Wydawałoby się, że

tak nowoczesny aparat nie zasługuje jeszcze na miano zabytku techniki. A jednak! Mikroskopia elektronowa to technika opracowana w latach 30. XX w., czyli prawie 90 lat temu. A ten konkretny egzemplarz wyprodukowano w 1976 r. i był używany do roku 2000, czyli przez 34 lata (podobno rekord świata!)

To przypominające żyrandol urządzenie na il. 9 to wirówka laboratoryjna, wyprodukowana przez firmę Leitz w latach 30. XX w. Nie eksponowano jej na wystawie, ale wchodzi w skład zasobów muzealnych. Prezentujemy ją tu ze względu na unikatową konstrukcję. Nie stoi na stole, jak typowa wirówka, lecz wisi na trzech łańcuszkach. Wewnątrz obudowy znajduje się bęben, w którym osadzone są pojemniki z wirowanym materiałem. Pojemniki muszą być rozmieszczone symetrycznie i dokładnie wyważone. W przeciwnym wypadku wirujący bęben wpada w drgania i typowa wirówka „tańczy” wtedy po stole, podobnie jak pralka z niewyważonym ładunkiem. Może to skutkować poważną awarią. Jeśli jednak wirówkę swobodnie zawiesimy, drobne niedokładności w wyważeniu

(bo do większych jednak dopuścić nie wolno) zostają zrekompensowane przez ruch precesyjny (wisząca wirówka zatacza wtedy stożek) i wirowanie przebiega bez sensacji. Zdjęcie wirówki wykonano w 1989 r., gdy była jeszcze eksploatowana w Zakładzie Medycyny Sądowej. ■

- 1 Stetoskop lekarski obchodzi w tym roku 200-lecie. Auskultacja, czyli osłuchiwanie pacjenta, była znana jako metoda diagnostyczna już w starożytności – wówczas

Ilustracje (wszystkie fot. ASJ)

przykładano ucho bezpośrednio do ciała pacjenta. W 1819 r. francuski lekarz René Laënnec opublikował pracę, w której opisał sposoby auskultacji i konstrukcję służącej do tego celu drewnianej rurki. Wcześniej eksperymentował z rurką papierową. Po raz pierwszy wpadł na ten pomysł, gdy – cytujemy za „Polityką” nr 38/2019 – „wezowano go na wizytę u kobiety, której – z racji pulchności i skromności nie mógł przyłożyć ucha do nagiej piersi”.

- 2 Był jedną z pierwszoplanowych postaci serialu telewizyjnego „Najdłuższa wojna nowoczesnej Europy”. Rolę tę kreował aktor Mariusz Benoit.

Informacje

Likwidacja Instytutu Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego w Sosnowcu

22 października 2019 r. ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie likwidacji Instytutu Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego w Sosnowcu (DzU poz. 2043), w którym „zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Instytut Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego z siedzibą w Sosnowcu (...) podlega likwidacji.

2. Termin zakończenia działalności Instytutu upływa z dniem 27 października 2019 r.

3. Termin otwarcia likwidacji Instytutu wyznacza się na dzień 28 października 2019 r.

4. Termin zakończenia likwidacji Instytutu wyznacza się na dzień 27 kwietnia 2021 r. (...)

§ 4. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.”

Prezes Rady Ministrów: *M. Morawiecki*

Instytut Medycyny Pracy w Przemśle Węglowym i Hutniczym został powołany uchwałą nr 53/54 Rady Ministrów z 30 stycznia 1954 r.; połączony z Instytutem Medycyny Pracy im. prof. dra med. Jerzego Nofera na podstawie zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 8 marca 1991 r., decyzja o połączeniu instytutów została uchylona 9 stycznia 1992 r.; nazwa Instytut Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego została nadana zarządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 13 sierpnia 1992 r. w sprawie zmiany nazwy Instytutu Medycyny Pracy w Przemśle Węglowym i Hutniczym w Sosnowcu i poszerzenia zakresu zadań statutowych. ■